

НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК ФОРМА АКТИВНОГО ОСВОЄННЯ СВІТУ ЛЮДИНОЮ ТА МІСЦЕ В НЬОМУ ФІЛОСОФІЇ

XX – поч. XXI ст. характеризуються небувалими темпами науково-технічного розвитку. Наука зараз проникає у найпотемніші та найінтимніші сфери життя людини, природи і світу загалом. Це – об'єктивно зумовлені процеси, які мають свої позитивні наслідки, адже без науки та техніки неможливо уявити сучасне суспільство. Однак, це ж призвело і до того, що перспектива «останнього часу людства» постала зараз як ніколи реальною та дуже близькою. Наслідком цих процесів є і те, що сучасна людина впритул наблизилася, опинилася у відношенні тет-а-тет із такими здавалося б абстрактними поняттями, як «буття як таке», «людство взагалі», «світ загалом».

Припинити чи навіть уповільнити темпи науково-технічного розвитку зараз просто неможливо; одне із основних завдань, яке стоїть перед сучасною людиною – врегулювати їх. І тут провідну роль мала б відіграти саме філософія. Досягнення науки і техніки не можуть функціонувати безконтрольно. Однак наука не містить всередині себе критеріїв соціальної значущості своїх результатів. Роздумами з приводу позитивних чи негативних наслідків застосування досягнень науки вона сама не обтяжена. Функції контролю, регулятиву, арбітра науково-технічного розвитку повинна перейняти на себе філософія. Саме вона має визначити пріоритети, перспективи, цілі, орієнтири науково-технічного поступу (що робити із тим багажем знань, які накопичила сучасна наука? Що робити із безмежним набором інформації? Куди спрямовувати її? Та ін.).

Філософія на фоні сучасного науково-технічного розвитку повинна виступити етикою науки, вона «має нести відповідальність за науку перед людством». Тут виникають також проблеми зв'язку людської діяльності із процесами природи, питання про умови ефективності людської діяльності та її критерії, питання про зв'язок розуміння, контролювання та алгоритмізацію людської діяльності. Всі ці проблеми також знаходяться в полі зору філософських досліджень. Філософія покликана визначати та певною мірою забезпечувати соціальні та антропологічні виміри і значення науки і техніки, повинна «забезпечити науці людське обличчя». Розуміння ж і використання

природних, соціальних та людських вимірів науки і техніки значною мірою визначає загальний рівень культури суспільства. Розвиток науки і техніки веде до все більшого їх проникнення у психічні процеси людини, що призводить до зламу цілої серії усталених психологічних стереотипів життя. Це, в свою чергу, дуже важко приживається і переживається, а інколи спонукає до висновку, що людство психологічно ще неготове до такого науково-технічного вибуху. Досягнення сучасної науки призводять до радикальних змін у площині взаємовідношення «людина – світ» і зокрема «людина – людина» перш за все з психологічної точки зору (техніка – посередник у спілкуванні, Інтернет наприклад). Пришестя технології поставило вимогу змін у наших уявленнях про те, що є добре, що таке добро взагалі, як слід розуміти справедливість та несправедливість, раціональність та ірраціональність, красу і потворність. Основним же критерієм диференціації цих еталонних понять в сучасних аспектах їх розуміння повинна виступити перш за все філософія.

Дослідження історії становлення науки і філософії засвідчує те, що вони завжди перебували пліч-о-пліч. Докорінні зміни в науці постійно супроводжувались більш інтенсивним заглибленням в їх філософські підстави і кожен, хто хоче добитися достовірного розуміння науки (і сучасної також), повинен бути добре обізнаний із філософською думкою. Філософія має спільні точки перетину із кожною конкретною наукою (вони є елементами єдиної культури) і тому реагує на фундаментальні наукові відкриття. Філософія, отже, рефлектує з приводу розвитку науки, одночасно здійснює і саморефлексію.

Важливе місце та перспективи філософії визначаються також процесами пізнання та розуміння фундаментальних фізичних констант Всесвіту. Для справді глибинного розуміння Всесвіту необхідна крім науки і філософія, яка пояснює важливість відкритих наукою законів і принципів. Зв'язок і залежність науки і філософії є взаємним і органічним. «Сучасна наукова картина світу» є тою проміжною ланкою, яка розділяє і одночасно поєднує філософію і науку.

Філософія – форма теоретичного освоєння дійсності, яка опирається на категоріальний апарат, який увібрав в себе всю історію людського мислення. В своїй частині «методологія» сучасна філософія пропонує доповнення в осмисленні формалізованого апарату конкретних наук, ставить і вирішує проблему теоретичних основ наук, росту конкуруючих систем наукового знання. В цьому проявляється велика евристична функція філософії. Саме філософські дослідження формують самосвідомість науки, розвивають

притаманне їй розуміння своїх можливостей і перспектив, задають орієнтири її подальшого розвитку.

Отже, згаданими вище аспектами співвідношення філософії, науки і техніки визначається провідне місце та перспективи майбутнього філософії в умовах сучасного науково-технічного поступу як важливої форми активного освоєння та пізнання світу людиною.

Ірина Крук, Роксолана Ткачук
Національний Університет «Львівська політехніка»
м. Львів

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Інтелект (від лат. *intellectus* – пізнання, розуміння, розсудок) – спроможність мислити, раціонально пізнавати, на відміну від таких душевних здатностей як почуття, воля, інтуїція, уява. Арістотель розрізняв інтелект активний та інтелект пасивний. Інтелект активний – основна сила, завдяки якій чуттєві образи стають надчуттєвими, умоосяжними (*species intelliibiles*). Умоосяжними образи існують у своїй тілесній оболонці, потім перебувають в інтелекті пасивному. Цей поділ запозичила середньовічна філософія. У середньовічній схоластиці інтелект означав вищу пізнавальну здатність, надчуттєве осягнення духовних сутностей. У Канта інтелект означає розсудок (*Verstand*), він здатний утвердити поняття, а розум (*Vernunft*) утворює метафізичні ідеї.

Штучний інтелект (далі – ШІ) – галузь досліджень процесів мислення з метою конструювання технічних систем, спроможних функціонувати подібно до мозку. Кінцева мета досліджень і створення штучного інтелекту – пізнання таємниць мислення, виявлення механізмів функціонування мозку, створення моделей мозку людини, автоматів, які перевершували б функції мозку. Проблема ШІ має природничо-науковий аспект (біологічний, психофізіологічний), філософський (сутність мислення) і технічний (конструювання штучного інтелекту). Проблематичність полягає в тому, що немає однозначної відповіді на питання: чи створення ШІ є позитивним явищем чи ні?, чи варто створювати ШІ? і що він дасть людству? та інші. Основами проектування систем ШІ вивчається те, чого ще немає. І якщо цього не буде протягом найближчих 100 років, то дуже може бути, що епоха ШІ на цьому закінчиться. Те, що раніш здавалося вершиною людської творчості — гра в шахи, шашки, розпізнавання зорових і звукових образів,